AVİM Yorum • No: 2026 / 112 • Kasım

KARADENİZ GÜVENLİĞİ, MONTRÖ ÇERÇEVESİ VE VON DER LEYEN'İN SEÇİCİ YAKLAŞIMLARININ SINIRLARI

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Avrupa güvenlik ortamına ilişkin senaryoların giderek daha fazla çeşitlendiği bir dönemde, Karadenizdeki gelişmeler hem bölgesel hem de kıta ölçeğinde sonuçlar doğurmaktadır. Rusya-Ukrayna savaşının deniz alanına yansımaları, ticari gemilere yönelik saldırılar, hibrit tehditler ve denizaltı altyapısına yönelik riskler, sahildar devletler arasındaki iş birliğini gündeme getirmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Bulgaristan ve Romanya savunma bakanlarının Ekim 2026da Sofyada yayımladığı ortak bildiri, ticari gemilere ve seyrüsefer serbestisine yönelik eylemleri kınamış, Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile uluslararası insancıl hukukun uyulması gerektiğini hatırlatmış ve üçlü koordinasyonun güçlendirilmesini vurgulamıştır. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyenin Kasım 2026daki Romanya ve Bulgaristan ziyaretlerinde ise Karadeniz Deniz Güvenliği Merkezinin (İng. *Black Sea Maritime Security Hub*) hızlandırılması için 50 milyon avroluk kaynak tahsisi, arama-kurtarma için ek fonlar ve Türkiye-Romanya-Bulgaristan deniz iş birliğinin memnuniyetle karşılanması dikkat çekmiştir[1].

Bu gelişmeler, Von der Leyenin çok yakın geçmişteki söylemleriyle belirgin bir tutarsızlık içermektedir. Nisan 2026da Hamburgda *Die Zeit* gazetesinin 80. yıl etkinliğinde yaptığı konuşmada, Avrupa kıtasının Rus, Türk veya Çin etkisine girmeyecek şekilde tamamlanması[2] gerektiğini belirtmiş, Türkiyeyi Batı Balkanlar[3] bağlamında Rusya ve Çin ile aynı çerçeveye yerleştirmiştir. Avrupa Komisyonu sözcüleri daha sonra ifadenin jeopolitik ağırlığın tanınması anlamına geldiğini ve Türkiyenin aday ülke olarak komşulukta AB değerlerine uygun hareket etmesinin beklendiğini açıklasa da, NATO müttefiki ve AB aday ülkesi Türkiyenin dış müdahaleci kategorisine sokulması, Türkiyenin Balkanlardaki konumunu tarihsel, coğrafi, demografik ve sosyal gerçekliklerle bağdaşmaz biçimde azımsamaktadır.

Türkiye, Balkanların ayrılmaz bir parçasıdır. İstanbul ve Çanakkale Boğazları ise hem Karadeniz hem de Akdeniz-Balkan bağlantısının stratejik kapısıdır. Tarihsel olarak Osmanlı İmparatorluğunun yüzyıllar süren varlığı, bölgeyi idari, ekonomik ve kültürel olarak şekillendirmiştir. Demografik olarak milyonlarca Türk vatandaşı Balkan kökenlidir; Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Kosova, Yunanistan ve diğer ülkelerde resmi olarak tanınan Türk ve Müslüman azınlıklar bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel bağlar, göçler, ortak miras ve akrabalık ilişkileriyle süreklilik arz eder. Bu nedenle Türkiyeyi Balkan dışı bir

aktör olarak tanımlamak hem tarihi hem de güncel gerçeklikleri göz ardı etmektir. Von der Leyenin yaklaşımı, işine geldiğinde Türkiyeyi dışlayan, güvenlik ihtiyacı doğduğunda ise aynı ülkeyi sahildar iş birliğine çağıran seçici bir tutumu yansıtmaktadır.

Karadenizin hukuki ve stratejik karakteri, 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile belirlenmiştir. Sözleşme, Türk Boğazlarının rejimini ve Karadenizin güvenliğini düzenleyen temel uluslararası hukuki çerçevedir. Türkiye, Sözleşmenin uygulayıcısı olarak barış ve savaş dönemlerinde hükümlerini titizlikle uygulamıştır. 2022de Ukrayna savaşının başlamasının ardından 19. madde uyarınca savaşan tarafların savaş gemilerinin geçişinin kısıtlanması, çatışmanın Karadenize yayılmasını sınırlandırmış ve daha geniş Avrupa istikrarına katkıda bulunmuştur. Karadeniz güvenliği, öncelikle sahildar devletlerin sorumluluğundadır. Bu bölgesel sahiplik ilkesi, NATOya karşı değildir; on yıllardır bölgedeki dengeyi koruyan yerleşik hukuki rejimi yansıtır. Montrönün ruhuna aykırı biçimde kıyıdaş olmayan donanma kuvvetlerinin sürekli varlığını öngören veya Sözleşmenin özüne uymayan yaklaşımlar, istikrarı zayıflatabilir. Dışarıdan müdahaleler, ters tepki doğurma potansiyeli taşır; güvenlik, sahildar devletlerin Montrö çerçevesinde kurduğu iş birliğiyle sağlanmalıdır.

Dışişleri Bakanı Hakan Fidanın son dönem açıklamaları, Türkiyenin bu konudaki duruşunu net biçimde ortaya koymaktadır. Fidan, savaşın Karadenize yayılmasının kabul edilemez olduğunu, sivil gemilere yönelik saldırıların can, mal, seyrüsefer ve çevre güvenliğini tehdit ettiğini vurgulamış; tahıl sevkiyatlarının yeniden tesis edilmesi ve güvenli seyir için Rusya, Ukrayna, Bulgaristan ve Romanya ile aktif görüşmeler yürüttüğünü belirtmiştir[4]. Türkiyenin merkezi rolünün takdir edildiğini, bu role uygun sorumluluk alarak çözümler önermesi ve öncülük etmesi gerektiğini kaydetmiştir. Karadenizin bir savaş alanına veya baskı aracına dönüşmemesi, dar geçitlerin küresel gıda ve enerji akışlarını kesintiye uğratmaması gerektiğini vurgulayan Fidanın yaklaşımı, diplomatik çözümleri ve sahildarlar arası koordinasyonu öncelemektedir.

Türkiyenin NATO içindeki konumu, İttifakın ikinci büyük silahlı kuvvetlerine sahip olması ve Boğazlar üzerindeki kontrolü ve savunma sanayi kapasitesi, caydırıcılığa önemli katkı sağlar; ancak bu katkı Montrö çerçevesinin korunması koşuluyla anlam kazanır. Mevcut Türkiye-Romanya-Bulgaristan mayın karşı tedbirleri görev grubu gibi girişimler, kıyıdaş devletlerin liderliğinde, hukuki rejimi değiştirmeden deniz güvenliği, durumsal farkındalık ve kritik altyapı korumasını güçlendirmektedir. Stratejik bağlantısallık, enerji güvenliği ve hibrit tehditlere karşı dayanıklılık alanlarındaki iş birlikleri, mevcut NATO ve ikili mekanizmaları tamamlayıcı nitelikte ve bölgesel sahiplik ilkesine uygun biçimde yürütülmelidir. Avrupa ortaklarının Türkiyenin Karadeniz ve bölgesel güvenlikteki merkezi rolünü somut katkılarla tanıması, karşılıklı güveni pekiştirecektir.

Sonuç olarak, Karadeniz güvenliği dışarıdan dayatılan formüllerle değil, Montrönün çizdiği hukuki çerçeve içinde sahildar devletlerin sorumluluk almasıyla tesis edilebilecektir. Von der Leyenin yakın geçmişteki Balkanlar konusundaki söylemleri ile güncel Karadeniz çağrıları arasındaki tutarsızlık, seçici ve işine geldiğinde Türkiyeyi dışlayan yaklaşımların sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Türkiye, hem Balkanların ayrılmaz unsuru hem de Karadenizin hukuki koruyucusu olarak, istikrarı kendi çıkarlarını ve bölgesel dengeyi gözeterek desteklemeye devam edecektir. İş birliği arayışları, bu gerçeklikleri göz ardı

etmediği sürece anlamlı sonuç üretilebilecektir.

[1] *Yeni Şafak*, EU Hails Blacksea Cooperation Urges Hub Operationalization, 10 Kasım 2026, https://en.yenisafak.com/world/eu-hails-black-sea-cooperation-urges-hub-operationalization-3725371.

[2] Hella Kemper, Ursula von der Leyen fordert von Europa, sich völlig neu aufzustellen, *Die Zeit*, 19 Nisan 2026, https://www.zeit.de/politik/2026-04/80-jahre-zeit-ursula-von-der-leyen-europa-hamburg-eu-kommissionspraesidentin-giovanni-di-lorenzo.

[3] AVİM, Batı Balkanlar terimini ayrılıkçı siyasi bir terminoloji olarak değerlendirmekte ve bölgeye ilişkin coğrafi ve tarihsel Balkanlar tanımlamasının kullanılmasında ısrar etmektedir.

[4] Fidan to attend EU meeting on transport, Black Sea security, *Hürriyet Daily*, 15 Kasım 2026,

https://www.hurriyetdailynews.com/fidan-to-attend-eu-meeting-on-transport-black-sea-security-229419.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "KARADENİZ GÜVENLİĞİ, MONTRÖ ÇERÇEVESİ VE VON DER LEYEN'İN SEÇİCİ YAKLAŞIMLARININ SINIRLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 112. Kasım 20. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/KARADENIZ-GUVENLIGI-MONTRO-CERCEVESI-VE-VON-DER-LEYEN-IN-SECICI-YAKLASIMLARININ-SINIRLARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır